

خلاصه‌ای در مورد

انجمن‌های ایالتی و ولایتی بروجرد در عصر مشروطیت^۱

تنظیم: مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی

چکیده:

افرادی از سلسله طباطبایی بروجرد در پیروزی جنبش مشروطیت نقش به‌سزایی ایفا نمودند. از علمای شاخص بروجرد که بعدها نیز ریاست انجمن ایالتی و ولایتی بروجرد را عهده‌دار شد می‌توان از صدرالعلمای یاد کرد. در این مقاله به صورت اجمال به نقش خاندان طباطبایی بروجردی در مشروطیت بر اساس اسناد و مدارک خانوادگی‌شان اشاره شده است.

منتقل شد^۲ و ایشان در این زمینه همت بسیار زیادی از خود نشان دادند که اسناد باقیمانده موجود حاکی از زحمات طاقت‌فرسای وی در آن دوران پرهرج و مرج و آشوب زده که شهر پیوسته مورد تهاجم اشرار قرار داشته می‌باشد البته در همان اوایل پیروزی مشروطیت و انعقاد مجلس اول بود که محمدعلیشاه تصمیم به از بین بردن مشروطیت گرفت و در تاریخ ۹ جمادى الاخر ۱۳۲۶ بعد از به توپ بستن مجلس و تعطیلی آن و کشته و زندانی نمودن تعداد زیادی از آزادیخواهان مجدداً حکومت استبدادی

در اوج انقلاب مشروطیت که همه طبقات اجتماعی در آن درگیر شدند افراد زیادی از بروجرد و لرستان در این انقلاب شرکت کرده و با گرایش‌های متفاوت و ایجاد انجمن‌های مختلف همگام با مردم سایر نقاط ایران در به ثمر رساندن مشروطیت نقش مهمی را ایفا کردند که منجر به تشکیل مجلس و سپس انجمن‌های ایالتی و ولایتی گردید که متأسفانه اسناد زیادی در مورد این اشخاص در دسترس نیست و از جمله آنها می‌توان دکتر دهناد، حاج محمدحسن نیکو، میرزا عبدالکریم واصف، آقای سید حسین مدیرالاسلام، میرزا حسین کاوسی نجارزاده، محمدصادق بروجردی، حاج محمد رعنا، میرزا محمدحسن کلاتر و میرزا ابراهیم خان کلیم‌الملک نام برد و همچنین افرادی از سلسله طباطبائی بروجرد به حمایت از مشروطه و در ارتباط با سایر علمای بلاد دیگر وارد عرصه مبارزه گردیده و به سازماندهی مردم همت گماشتند و در این راه مجاهدات زیادی انجام دادند.

البته گروهی دیگر از این سلسله نیز با مشروطه‌خواهان همصدا گردیده و خواهان تشکیل حکومت مشروطه گردیدند هرچند که برخی از این افراد عملاً با حکومت استبدادی محمدعلیشاه مخالفت می‌کردند ولی با حکومت مشروطه نیز همراهی نداشتند که با گذشت زمان بخشی از آنها در کنار مشروطه‌خواهان قرار گرفتند. بعد از پیروزی مشروطه‌خواهان و تشکیل مجلس اول در تاریخ ۱۳۲۵ قمری پیشنهاد تشکیل انجمن‌های ایالتی و ولایتی داده شد و به تصویب نمایندگان رسید و انجمن‌های فوق مطابق قانون شروع به کار کردند که با شروع فعالیت این انجمنها در پاره‌ای از شهرستانها تا اندازه‌ای از تمرکز قدرت هیأت حاکمه کاسته شده و زمینه مداخله مردم در اداره امور اجتماعی و بهبود اوضاع شهر خودشان فراهم گردید که این انجمن در بروجرد نیز تشکیل و ریاست آن به تناوب برعهده حاج آقا یعقوب طباطبائی (مغیث‌الاسلام) و حاج آقا فخرالدین نبوی طباطبائی (افتخارالاسلام) که بعداً صدرالعلمای بروجردی ملقب گردید قرار گرفت که بعد از مدتی با کناره‌گیری مغیث‌الاسلام ریاست به صدرالعلماء

فخرالدین صدرالعلمای طباطبایی بروجردی

فردی را برقرار نمود و بهمین دلیل افتخارالاسلام (صدرالعلماء) هم به دولت آباد ملایر تبعید و انجمن ایالتی ولایتی هم تعطیل گردید ولی با شکست شبه کودتای محمدعلی شاه در سال ۱۳۲۷ قمری که با اعلامیه آیات خراسانی و مازندرانی و سایر علماء در نجف و ایران و همراهی مردم صورت گرفت^۱ تهران توسط مشروطه خواهان فتح و افراد آزاد و صدرالعلماء هم از تبعید برگشته و مجدداً انجمن به ریاست ایشان رونق گرفت و از کارهای مهم انجمن برگزاری انتخابات دوره دوم مجلس در سال ۱۳۲۷ قمری و دوره‌های بعد بود و همچنین ایجاد امنیت در شهر و اطراف آن و برقراری قانون و عدالت‌خانه بود که برخی اسناد آنها موجود می‌باشد. البته چندی بعد باز هم محمدعلیشاه با همدستی برادرانش شعاع‌السلطنه و سالارالدوله با جمع‌آوری نیرو و قصد بدست گرفتن قدرت را داشتند که مجدداً با شکست مواجه و از ایران متواری گردیدند^۲. در مورد مشروطیت و اسناد مربوط به آن انشاءالله در کتابی که به همین مناسبت در دست تهیه است مفصلاً در آینده صحبت خواهیم کرد.

۵- حاج سید محمدحسن طباطبائی (شریعتمدار) که نماینده دوره سوم مجلس بودند و در همان دوره نمایندگی مجلس فوت نمودند.

۶- حاج سید علی‌اصغر طباطبائی (سلطان‌العلماء بروجردی) نماینده دوره سوم مجلس و چهارم مجلس بودند که در دوره چهارم هنگام نمایندگی مجلس فوت نمودند.

۷- حاج میرزا محمدتقی طباطبائی (نق‌الاسلام بروجردی) که از دوره ششم تا دهم نماینده بودند و در دوره دهم هنگام نمایندگی مجلس فوت نمودند.

۸- حاج سید جواد طباطبائی (فخرالاسلام) که نماینده دوره یازدهم بودند.

البته اشخاص دیگری نیز وجود داشتند که از حوصله این نوشته خارج است و امیدواریم که در تحقیقات تاریخی بعد به آنها اشاره گردد.

اسامی تعدادی از افراد سلسله طباطبائی بروجرد که در انقلاب مشروطیت فعالیت بیشتری داشتند بشرح ذیل است:

نوشتار متن و گردآوری اسناد و مدارک توسط:
نادر نبوی طباطبائی
حمیدرضا افتخاری نبوی طباطبائی
علی‌رضا افتخاری نبوی طباطبائی

۱- حاج آقا یعقوب طباطبائی (مغیث‌الاسلام) که مدتی ریاست انجمن ایالتی را بر عهده داشتند و در سال ۱۳۳۳ قمری فوت نمودند.

۲- حاج آقا فخرالدین نبوی طباطبائی (ابتدا افتخارالاسلام لقب گرفت و مجدداً در سال ۱۳۴۳ قمری ملقب به صدرالعلماء بروجردی گردید) که مدتها ریاست انجمن ایالتی را بر عهده داشتند و در سال ۱۳۵۰ قمری فوت نمودند.

۳- حاج آقا بهاء‌الدین نبوی طباطبائی که از اعضاء انجمن‌های ایالتی بودند و در سال ۱۳۳۲ قمری فوت نمودند.

۴- حاج سید عبدالحسین طباطبائی که نمایندگی دوره دوم مجلس را بر عهده داشتند.

انجمن ولایتی بروجرد

بارقی

۱- با تشکر از همکاری صمیمانه آقایان نادر نبوی طباطبائی، حمیدرضا افتخاری نبوی طباطبائی و علی‌رضا نبوی طباطبائی که زحمت نوشتار متن و گردآوری اسناد را عهده‌دار گشتند.
۲- سند انتخاب ایشان ضمیمه است.
۳- اعلامیه علمای نجف اشرف در خصوص مشروطیت ضمیمه است.
۴- سند شکست سالارالدوله در اطراف بروجرد از نیروهای جعفر قلی خان بختیاری «سردار اسعد» ضمیمه است.

۱۲۶
ص ۲۰
۱۱

مهرمود
مردم مکره بر فک و سلاطین

روز من روزه است نهالی در روزی که لا اله الا الله

روز من است علم نهالی در روزی که منون است ام

مردم ای که هان سلاطین را در روز

فلاح و فدا شدن را در روزی که

سلاطین را در روزی که قطع قطع و قطع و قطع

بکیر سو مبرازان را در روزی که

سند سالار الدوله

